

AZƏRBAYCAN MÜƏLLİMİ

Azərbaycan
Respublikasının
Elm və Təhsil
Nazirliyinin orqanı

16 noyabr 2024-cü il

№42 (9100)

www.muallim.edu.az

muallim@media.edu.az

Bakıda COP29-un Liderlər Sammitinin açılış mərasimi keçirilib

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev

Ondan çox kiçik ada dövləti Azərbaycan universitetlərində təhsil almaq üçün tələbə təqaüdü programımızdan yararlanıb

“Ötən ilin dekabrında təxminən 200 ölkənin yekdil qərarı ilə Azərbaycana COP29-a ev sahibliyi etmək şərəfi verildi. Biz bu qərarı ölkəmizə olan hörmətin əlaməti, beynəlxalq arenada oynadığımız fəal rolun dəyərləndirilməsi kimi görürük.

Qərbin yalan xəbər mediası, dırnaqarası müstəqil QHT-ləri və bəzi siyasətçiləri sanki ölkəmiz haqqında dezinformasiya və səhv məlumatın yayılmasında yarışa çıxıblar... COP29-un sədri kimi, əlbəttə, biz yaşıl keçidin güclü çarçısı olacağıq və bunu edirik, lakin, eyni zamanda, biz realist olmalıyıq.

Mənim sonuncu mesajım təxminən bir ildir ki, boykotu təşviq edən dairələrdir. Onlar əllərində olan bütün alətlərdən istifadə etdilər ki, Bakıda COP29-u boykot kampaniyası başlasın. Onlara pis xəbər var: bizim 196 ölkədən gəlmiş və qeydiyyatdan keçmiş 72 min iştirakımız var. Onların sırasında 80 prezident, vitse-prezident və Baş nazirlər var. Beləliklə, dünya Bakıya toplaşdı və biz bütün dünyaya deyirik: Azərbaycana xoş gəlmisiniz!

Ondan çox kiçik ada dövləti Azərbaycan universitetlərində təhsil almaq üçün tələbə təqaüdü programımızdan yararlanıb. Qoşulma Hərəkətində dördillik sədrliyimiz dövründə biz 80-dən artıq ölkəyə, o cümlədən 20 kiçik ada dövlətinə maliyyə və humanitar yardım göstərmişik.

Biz Millətlər Birliyinin kiçik ada dövlətlərindəki birgə layihələrini dəstəkləmək üçün 10 milyon ABŞ dolları məbləğində vəsait ayırırdıq. Ətraf mühitin monitorinqi və qiymətləndirilməsi üçün Azərbaycanın Kosmos Agentliyi - “Azərkosmos”dan peyk məlumatlarından istifadə etmək üçün Millətlər Birliyi ilə Anlaşma Memorandumu imzalanmışdır.

Əgər Avropanın əsas diplomati Cozep Borrell Avropanı bağ, dünyanın qalan hissəsini isə cəngəllik adlandırarsa, onda Avropa Parlamenti ilə Avropa Şurası Parlament Assambleyasından daha nə gözləmək olar?! Əgər biz cəngəllikdirsə, onda bizdən kənar durun və işlərimizə qarışmayın. Azərbaycan Qoşulma Hərəkətinin sədri kimi kiçik ada dövlətlərinə dəstək verib, COP29-un sədri kimi onları dəstəkləyəcək və gələcəkdə dostlarımızı dəstəkləməkdə davam edəcək”.

Azərbaycanın birinci xanımı Mehriban Əliyeva

“Gənclər iqlim fəaliyyətinin ön cərgəsində” panelimizin elə adının özündən məqsəd bəllidir. Son tədqiqatlara görə, dünya gənclərinin 60 faizdən çoxu iqlim dəyişmələrini təxirəsalınmaz məsələ hesab edir.

Ümid edirəm ki, COP29 çərçivəsində əməkdaşlıq, təcrübə mübadiləsi, gənc nəsil tərəfindən birgə layihələrin müəyyənləşdirilməsi üçün platformanı yaratmaq imkanımız olacaq.

Azərbaycan COP29-a ev sahibliyi etmək öhdəliyini üzərinə götürməklə, Qlobal Cənub və Qlobal Şimal, eləcə də inkişaf etmiş və inkişaf edən ölkələr arasında körpülər salmağa çalışır. Məqsədimiz bu məsələnin həllinə verdiyimiz töhfəni orta qələbəyə verəcəyimiz töhfəyə çevirməkdən ibarətdir.

Azərbaycan manipulyasiya və təzyiqlik deyil, səmərəli fəaliyyət, real həll variantları və ədalətli əməkdaşlığı arzulayan ölkədir.

COP29 siyasi hücumlar arenası deyil, o, iqlim böhranı qarşısında hamımızın birləşdiyi məkandır.

Yalnız ədalətli əməkdaşlıq və real tədbirlərə hazırlıq bizi uğura aparacaq”.

Noyabrın 12-də Bakıda BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasının (COP29) Liderlər Sammitinin açılış mərasimi keçirilib.

“Azərbaycan müəllimi” AZƏRTAC-a istinadən xəbər verir ki, Azərbaycan Respubli-

kasının Prezidenti İlham Əliyev və BMT-nin Baş katibi Antonio Quterreş Sammitdə iştirak edən dövlət və hökumət başçıları, nümayəndə heyətlərinin rəhbərlərini qarşıladılar.

Qarşılanma mərasimindən sonra birgə foto çəkdirildi.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Liderlər Sammitinin açılış mərasimində nitq söylədi.

Sonra BMT-nin Baş katibi Antonio Quterreş və Malayziyanın paytaxtı Kuala Lumpur şəhərinin meri, BMT-nin Məskunlaşma Proqramının (UN-HABITAT) sabiq icraçı direktoru xanım Maimuna Mohd Şərif çıxış etdilər.

Sammitdə NASA astronomlarının beynəlxalq kosmik stansiyadan xüsusi videomüraciəti nümayiş olundu.

Daha sonra mədəni program təqdim edildi.

**AZƏRBAYCANIN
COP29 GÜNDƏMİ QLOBAL
TƏŞƏBBÜSLƏRƏ TÖHFƏDİR**

Bax səh. 3

**“Dünyanın ən yaxşı
universitetlərinin reyting
siyahısı: dayanıqlılıq 2025”**

Bax səh. 3

**İqlim savadlılığı:
səriştə əsaslı ölçmə
və qiymətləndirmə**

Bax səh. 6

**YAŞIL GƏLƏCƏYİN TƏMƏLİ:
Məktəbəqədər təhsildə
iqlim həssaslığı**

Bax səh. 7

SABAH proqramının əhatə dairəsi mərhələlərlə 2028-ci ilədək genişləndiriləcək

Noyabrın 15-də Prezident İlham Əliyev "Ali təhsildə yeni məzmunlu təhsil proqramlarının əhatə dairəsinin genişləndirilməsi və maliyyələşdirilməsi barədə" Sərəncam imzalayıb.

Sərəncama əsasən, SABAH proqramının əhatə dairəsi 2025-2026-cı tədris ilindən başlayaraq mərhələlərlə 2028-ci ilədək genişləndiriləcək.

SABAH proqramı ilə təhsil alan tələbələr təhsil xərclərinin maliyyələşdirilməsi müvafiq illərin dövlət büdcəsində Elm və Təhsil Nazirliyi üçün nəzərdə tutulmuş məqsədli vəsaitlər hesabına təmin ediləcək.

Elm və Təhsil Nazirliyinə mülkiyyət formasından asılı olmayaraq, ali təhsil müəssisələrində SABAH proqramının təşkili ilə bağlı tələbləri müəyyən etmək tapşırılıb. Elm və Təhsil Nazirliyi hər növbəti tədris ili üçün SABAH proqramı təşkil ediləcək ali təhsil müəssisələrinin siyahısını, təhsilənlərin sayını, hər bir təhsilənlə düşən illik təhsil xərcinin miqdarını və ilkin mərhələdə tədrisin təşkili ilə bağlı digər xərclərin (yeni məzmunlu təhsil proqramlarının hazırlanması, tədris infrastrukturunun və maddi-texniki bazanın formalaşdırılması və s.) maliyyələşdirilməsi üçün tələb olunan vəsaitin həcmi Maliyyə Nazirliyi ilə razılaşdırmaqla müəyyən edəcək.

Emin Əmrullayev Rusiyanın maarif və Özbəkistanın məktəbəqədər və ümumi təhsil nazirləri ilə görüşüb

Noyabrın 13-də elm və təhsil naziri Emin Əmrullayev BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) çərçivəsində ölkəmizdə səfərdə olan Rusiya Federasiyasının maarif naziri Sergey Kravtsov ilə görüşüb.

Görüş zamanı elm və təhsil sahəsində hər iki ölkənin qarşılıqlı maraqlarını əhatə edən məsələlər müzakirə edilib.

Daha sonra qonaqlar Bakı şəhəri 67 nömrəli tam orta məktəbi ziyarət edərək təhsil müəssisəsində yarıdılmış şəraitlə tanış olublar. Məlumat verilib ki, əsası 1897-ci ildə qoyulmuş məktəb ilk dərs ilində 2 müəllim və 73 şagirdlə fəaliyyətə başlayıb. 1989-cu ilə qədər məktəbdə tədris yalnız rus dilində aparılıb.

Qeyd olunub ki, görkəmli ictimai xadim, Rusiya-Azərbaycan Dostluğu Cəmiyyətinin sədri, Azərbaycan neft sənayesinin qocaman nümayəndəsi Nikolay Konstantinoviç Baybakov da sözlükdən məktəbdə təhsil alıb.

Noyabrın 13-də elm və təhsil naziri Emin Əmrullayev BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) çərçivəsində ölkəmizdə səfərdə olan Özbəkistan Respublikasının məktəbəqədər və ümumi təhsil naziri Hilola Umarova ilə görüşüb.

Görüş zamanı "Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi ilə Özbəkistan Respublikası Məktəbəqədər və Ümumi Təhsil Nazirliyi arasında birgə proqramların həyata keçirilməsi üzrə 2025-2026-cı illər üçün Yol Xəritəsi" imzalanıb.

Həmçinin 2 ölkə arasında məktəbəqədər və ümumi təhsil sahəsində cari əməkdaşlıq və gələcək inkişaf perspektivləri müzakirə edilib.

COP29 çərçivəsində təhsil sahəsində həyata keçiriləcək tədbirlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb

Emin Əmrullayev UNICEF-in Azərbaycandakı nümayəndəsi və Avropa və Mərkəzi Asiya üzrə regional direktoru ilə görüşüb

Noyabrın 7-də elm və təhsil naziri Emin Əmrullayev UNICEF-in Azərbaycandakı nümayəndəsi Saca Faruq Abdulla ilə görüşüb.

Görüş çərçivəsində elm və təhsil sahəsində təşkilat ilə cari əməkdaşlıq və inkişaf perspektivləri müzakirə edilib, həmçinin COP29 çərçivəsində təhsil sahəsinə aid təşəbbüslər ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb.

Noyabrın 11-də elm və təhsil naziri Emin Əmrullayev UNICEF-in Avropa və Mərkəzi Asiya üzrə regional direktoru Regina De Dominikis ilə görüşüb.

Görüş zamanı COP29 çərçivəsində təhsil sahəsində həyata keçiriləcək tədbirlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb, həmçinin təşkilat ilə cari əməkdaşlıq və gələcək inkişaf perspektivləri müzakirə edilib.

Emin Əmrullayev:

"Yaşıl ixtisasların və yaşıl bacarıqların inkişafı bizim prioritet istiqamətlərimizdəndir"

"COP29 kimi böyük və mütəbər tədbirin qısa zaman ərzində uğurla təşkili təqdirəlayiqdir. Xüsusilə ətraf mühit və maliyyələşmə kimi əsas mövzular haqqında gözləntilər var".

Bunu jurnalistlərə müsahibəsində elm və təhsil naziri Emin Əmrullayev deyib. Bildirilib ki, COP29 çərçivəsində iqlim savadlığının qiymətləndirilməsi istiqamətində Azərbaycanın təşəbbüsü müzakirə olunacaq.

"PISA 2029 beynəlxalq qiymətləndirməsində ətraf mühit savadlığının qiymətləndirilməsi müxtəlif ölkələrin bu təşəbbüsə qoşulması ilə müşayiət olunacaq. Eyni zamanda universitetlərin dayanıqlı inkişafı ilə bağlı bizi böyük bir tədbir gözləyir. COP29 tədbirlərindən sonra yaqin ki, yaşıl təhsil və ətraf mühit dəyişiklikləri ilə bağlı məktəb və universitetlərdə işimiz daha da sürətlənəcək. Çünki PISA 2029-da ətraf mühitlə bağlı qiymətləndirmə həyata keçirilərsə, bir çox ölkələr artıq öz işinin nəticəsini öləcəklər. Burada müəyyən müzakirələr var, amma hələ ki, ölçülməyə əsaslanmış dəlil yoxdur. İnanırıq ki, Azərbaycanın bu təşəbbüsü dəstəklənəcək və növbəti illərdə həm Azərbaycanda, həm də digər ölkələrdə yaşıl təhsillə bağlı daha çox iş görülməli. Yaşıl ixtisasların və yaşıl bacarıqların inkişafı bizim prioritet istiqamətlərimizdəndir. Yaşıl bacarıqlar bütün ixtisasların daxilində iqlim dəyişikliklərinin ətraf mühit çirklənmələrinin qarşısını almaq üçün sənaye sahələrində formalaşdırılması kimi başa düşülməlidir. Düşünürəm ki, istiqamətimiz yeni ixtisaslarla yanaşı, mövcud ixtisasların məzmununa bu yaşıl komponentin gətirilməsi olmalıdır".

Şagirdlərin iqlim savadlığının ölçülməsinə dair təşəbbüs müzakirə ediləcək

Azərbaycanın ev sahibliyi etdiyi BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) çərçivəsində Elm və Təhsil Nazirliyinin tərəfdaşlığı ilə keçiriləcək tədbirlərdə yaşıl təhsil, şagirdlərin ətraf mühit savadlığı, təhsilin iqlim dəyişmələri ilə mübarizədə rolu və digər mövzularda müzakirələr aparılacaq.

Noyabrın 18-də COP29 Sədriyi, Elm və Təhsil Nazirliyi, UNESCO, İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının (İÖİT) tərəfdaşlığı ilə müxtəlif ölkələrin təhsil nazirlərinin iştirakı ilə "Təhsilin yaşllaşdırılması və iqlim dayanıqlılığı", "Beynəlxalq qiymətləndirmə çərçivəsində ətraf mühit savadlığının ölçülməsi" mövzularında panellər təşkil ediləcək. COP29 çərçivəsində həmçinin BMT-nin 2022-ci ildə başladığı və 90-dan çox ölkənin qoşulduğu "Greening Education Partnership" təşəbbüsünün ikinci dəfə illik iclasının keçirilməsi nəzərdə tutulur.

"Beynəlxalq qiymətləndirmə çərçivəsində ətraf mühit savadlığının ölçülməsi" mövzusunda keçiriləcək paneldə Beynəlxalq Şagird Qiymət-

lendirişmə Proqramı (PISA) vasitəsilə məktəblərin iqlim savadlığının ölçülməsinə dair Elm və Təhsil Nazirliyinin irəli sürdüyü təşəbbüs müzakirə ediləcək. Belə ki, Elm və Təhsil Nazirliyi

İÖİT ilə birgə 2029-cu ildə həyata keçiriləcək növbəti PISA üçün iqlim savadlığına dair sənaye sahəsinin ölçməsi və qiymətləndirmə çərçivəsinin hazırlanması təşəbbüsünü irəli sürüb.

"Təhsilin yaşllaşdırılması və iqlim dayanıqlılığı" mövzusunda keçiriləcək paneldə isə Elm və Təhsil Nazirliyi UNESCO ilə birgə təhsilin yaşllaşdırılması, hər bir şagirdin iqlim dayanıqlılığına hazır vəziyyətə gətirilməsinə dair müzakirə platforması təşkil ediləcək. Bu müzakirə özündə məktəblər, kurikulum, şagirdlərin bilik və bacarıqlarının ölçülməsi, müəllim hazırlığı kimi vacib komponentləri əks etdirəcək.

Qeyd edək ki, BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının məhz Azərbaycanda keçirilən sessiyasının (COP29) gündəliyində təhsilə xüsusi yer ayrılıb. Belə ki, müzakirə mövzularından biri olan PISA qiymətləndirmələrinə iqlim savadlığı üzrə göstəricilərin daxil edilməsinə dair Azərbaycanın təşəbbüsü müxtəlif ölkələrin təhsil sistemlərində iqlim məlumatlılığının artırılmasına xidmət göstərəcək.

Emin Əmrullayev Anqolanın vitse-prezidenti ilə görüşüb

Noyabrın 14-də elm və təhsil naziri Emin Əmrullayev BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) çərçivəsində ölkəmizdə səfərdə olan Anqolanın vitse-prezidenti Esperansa da Košta ilə görüşüb.

Görüşdə elm və təhsil sahəsində ikitərəfli əməkdaşlığın daha da inkişaf etdirilməsi ilə bağlı fikir mübadiləsi aparılıb.

Sonra qonaqlar Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetini (ADNSU) ziyarət ediblər. Universitetin kitabxanası, tarix muzeyi və müxtəlif korpusları ilə tanış olan qonaqlar təhsil infrastrukturunun inkişafı və müasir standartlara uyğunlaşdırılmasına dair təcrübələrini müzakirə ediblər.

Tərəflər bu görüşün Azərbaycan-Anqola arasında təhsil və elm sahəsində əməkdaşlıq perspektivlərinin genişlənməsinə və gələcəkdə qarşılıqlı faydalı layihələrin həyata keçirilməsinə zəmin yaradacağını bildiriblər.

COP29-da "Yaşıl enerji keçidində suveren fondların rolu" müzakirə edilib

COP29 çərçivəsində "Maliyyə, investisiya və ticarət günü" təşkil edilib. COP29 Prezidenti, BMT və müxtəlif beynəlxalq qurumların təşkilatçılığı ilə müxtəlif iclaslar və tədbirlər həyata keçirilib.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondu (ARDNF), Suveren Fondların Beynəlxalq Forumu (SFBF) ilə birgə COP29 çərçivəsində "Yaşıl enerji keçidinin maliyyələşdirilməsi istiqamətində qlobal suveren fondların rolu" mövzusunda panel sessiyada tematik gündəmə uyğun olaraq müzakirələr aparılıb.

Tədbirdə "Itmar Capital" şirkətinin icraçı direktoru SFBF-nin sədri Obaid Amrane və ARDNF-nin icraçı direktoru SFBF-nin sədr müavini İsrail Məmmədov, elm və təhsil nazirinin müavini Kənan Kərimzadə iştirak ediblər.

Çıxışçılar suveren sərvət fondlarının (SSF) iqlim dəyişikliyinə qarşısını almaqda uzunmüddətli investisiya strategiyaları ilə oynadığı əhəmiyyətli rola xüsusi diqqət çəkiblər.

Həmçinin bərpa olunan enerjinin və enerji səmərəliliyinin inkişafı üçün investisiyaların artırılması məsələləri müzakirə edilib.

İqlim dəyişikliyinə qarşı fəaliyyət və bu sahədə inkişaf üçün beynəlxalq əməkdaşlığın təşviqinin mühüm olduğu vurğulanıb.

Tədbirin məqsədi iştirakçı ölkələrin və tərəfdaş təşkilatların iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə aparmaq və ekoloji dayanıqlılığı təşviq etmək üçün ortaq səylərini birləşdirmək olub. Həmçinin qlobal li-nin mühüm olduğu vurğulanıb.

rin dayanıqlı maliyyənin inkişafına və aşağı karbonlu iqtisadiyyata keçid prosesinə dəstəyini, o cümlədən bu istiqamətdə fəaliyyətinin genişləndirilməsi məqsədi daşıyır. Müzakirələr panel sessiyalarla davam etdirilib.

BAKI DÖVLƏT UNIVERSİTETİNDƏ "EKO MƏKAN" YARADILIB

Bakı Dövlət Universitetində yeni layihə çərçivəsində "Eko məkan" yaradılıb. "Eko məkan"ın açılışında iştirak edən BDU-nun rektoru Elçin Babayev bildirib ki, bu gün Azərbaycan qlobal enerji və ekoloji təhlükəsizliyin təmin edilməsi və "yaşıl" iqtisadiyyata keçid üçün strateji mexanizmlərin işlənilib hazırlanması məsələlərində fəal mövqe tutur. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 2021-ci il 2 fevral tarixli Fərmanı ilə təsdiq olunmuş "Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər"də "Təmiz ətraf mühit və "yaşıl artım" ölkəsi" beş əsas prioritetdən biri kimi götürülüb.

E.Babayev qeyd edib ki, "Eko məkan" yeni innovativ texnologiya və metodlarla "yaşıl" enerji ilə "yaşıl" qida istehsalı, "yaşıl" atmosferin formalaşdırılması yollarının tələblərə öyrədilməsi, həmçinin ictimaiyyətin maarifləndirilməsi baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edir. BDU-nun ərazisində yaradılmış "Eko məkan" müasir texnologiyaları və ekoloji həlləri xüsusi bir yanaşma ilə bir araya gətirir. Burada ətraf mühitin müxtəlif ekoloji aspektlərini təhlil etmək və elmi biliklərin praktiki tətbiqinə şərait yaratmaq məqsədilə xüsusi sahələr yaradılıb.

Məkanda yaradılmış Akvaponik sistem ("Aquaonics system") müasir aqrar texnologiyalarından biri olaraq, suyun təkrar dövriyyəsi üsulu ilə (az su sərf etməklə) yüksək məhsuldarlığa nail olmaq imkanını

laboratoriya şəraitində nümayiş etdirir. İnnovativ üsullarla bitki və balıq yetişdirilməsini özündə birləşdirən tsiklik sistem "Dayanıqlı Kənd Təsərrüfatı" yanaşmasını ehtiva edir.

"Eko məkan"da quraşdırılmış mikroyosun Bioreaktoru fotosintez yolu ilə karbon qazından oksigenin alınmasını təmin edir və bioyanaq, heyvan yemi, bioloji məhsul və s. kimi müxtəlif məqsədlər üçün istifadə edilə bilən biokütlənin formalaşması prosesinin laboratoriya şəraitində izlənilməsinə şərait yaradır.

"Eko məkan"da enerji səmərəliliyini təmin etmək və bərpa olunan enerji infrastrukturunu qurmaq üçün fotovoltaiq çeviricilərdən ("solar panel") istifadə olunur. Məkanın enerji təchizatı (xüsusi işıqlandırma, müxtəlif elektron ölçmə cihazlarının enerji təminatı, mobil qurğuların enerji qidalandırılması və s.) əsasən fotovoltaiq çeviricilərin bazasında hazırlanmış enerji mənbələrinə əsaslanır. Bu, universitetin ekoloji prinsiplərə uyğun fəaliyyəti ilə yanaşı, tələbələrə enerji səmərəliliyi və ekoloji təmiz enerji texnologiyalarının tətbiqi barədə biliklər verəcək.

"Eko məkan"da ətraf mühitə dair məlumatların rəqəmsal şəkildə alınaraq təhlil edilməsi və tədqiqatların nəticələrinin rəqəmsal platformalar üzərindən paylaşılması məqsədilə rəqəmsal eko informasiya sistemi quraşdırılıb.

Məkandakı "AQMesh" - Hava Keyfiyyətinin Rəqəmsal Monitorinqi Sistemi müxtəlif tipli sensorlar vasitəsilə atmosferdə zərərli maddələrin miqdarını təyin edir, atmosferin çirklilik səviyyəsini anında izləməyə imkan verir.

"Davis Vantage Pro2" - Rəqəmsal Hava Məlumatı Sistemi küləyin sürəti və istiqaməti, külək vasitəsilə havanın soyuma və qızma

indeksi, temperatur, rütubətlik, təzyiq və şəh nöqtəsi kimi parametrləri ölçməyə və xüsusi ekranda mobil tətbiqlər vasitəsilə paylaşmağa imkan verir.

İnteraktiv seminar və təlim sahəsində tələbə və müəllimlərin iştirakı ilə "Eko məkan"da müxtəlif ekoloji maarifləndirici tədbirlər, təlimlər və praktiki seminarlar keçiriləcək. Qeyd edək ki, "Eko məkan" BDU-nun bir sıra beynəlxalq uğurlara imza atmış Tələbə Elmi-Texni-

ki Yaradıcılıq Mərkəzinin tabeliyində fəaliyyət göstərəcək. Bu Mərkəzdə tələbə və müəllimlər üçün təbiətə həsr olunmuş ekotur, təbiət yürüşləri və ətraf mühitin müxtəlif ekosistemlərinin öyrənilməsi üzrə tədbirlər, tələbələrin birbaşa iştirakı ilə ekoloji mövzularda elmi-tədqiqat layihələri və təcrübə proqramları, tələbələr arasında ekoloji layihələr üzrə müsabiqələr təşkil olunacaq, ekoloji məsələlərə dair innovativ həll yolları təqdim ediləcək.

Layihə çərçivəsində həyata keçiriləcək tədbirlər yalnız BDU-nun tələbələri üçün deyil, ölkənin ümumtəhsil məktəblərinin şagirdləri və digər ali təhsil müəssisələrinin tələbələri, ümumilikdə geniş ictimaiyyət üçün nəzərdə tutulub. "Eko məkan"da həyata keçiriləcək tədbirlər sayəsində ətraf mühitin qorunması mövzusunda geniş ictimai maarifləndirmə işləri aparılacaq, BDU-nun sosial fəaliyyəti daha da gücləndiriləcək.

"Eko məkan"ın yaşıl sahələrində Azərbaycan Respublikası Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin təqdim etdiyi Hirkan şümşadı ("Buxus hyrcana"), Oleandr ("Nerium Oleander"), Avropa ərğovani ("Cercis siliquastrum"), Yapon birgözü ("Ligustrum japonicum texanum"), Budaqlı danaya ("Danae racemosa"), Həmişəyaşıl başnağacı ("Viburnum tinus"), Qorb tıyası ("Thuja occidentalis") və s. kimi nadir bitkilər də əkilib.

Layihə çərçivəsində BDU yalnız yerli ekoloji təşkilatlarla deyil, beynəlxalq təşkilatlarla da sıx əməkdaşlıq etmək niyyətindədir. Bu əməkdaşlıq sayəsində ətraf mühitin qorunması mövzusunda qabaqcıl təcrübələrin Azərbaycana gətirilməsi və yerli ekoloji təşkilatların fəaliyyətlərinin beynəlxalq səviyyədə tanınması üçün zəmin yaradılacaq. Təşkil olunacaq könüllülük proqramları əsasında tələbələrin yerli və beynəlxalq ekoloji fəaliyyətlərə cəlb olunması planlaşdırılır.

Ölkənin şagird, tələbə və gənc tədqiqatçıları arasında yaşıl texnologiyalardan daha geniş istifadənin və elmi-tədqiqatlarda ekoloji yanaşmaların tətbiqinin təşviqi, habelə Azərbaycanın "yaşıl" artım ölkəsinə çevrilməsi istiqamətində gənclər arasında əlaqələrin genişləndirilməsi baxımından "Eko məkan"ın çoxşaxəli fəaliyyəti səmərəli olacaq.

Qeyd edək ki, "Eko məkan" dövlət-özəl tərəfdaşlığı çərçivəsində BDU ilə "Bayramlı Group", həmçinin "LU-MUN Holding" və "Azecolab" şirkətləri ilə əməkdaşlıq çərçivəsində ərəşəyə gəlib. Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi layihəyə xüsusi dəstək verir.

İlham İSABALAYEVA

“Adaptasiya və ambisiya kimi təhsil: Ətraf mühit təhsilinə yeni yanaşma”

**Həsən Həsəni
COP29 çərçivəsində
keçirilən tədbirdə
çıxış edib**

Noyabrın 13-də BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) çərçivəsində “Adaptasiya və ambisiya kimi təhsil: Ətraf mühit təhsilinə yeni yanaşma” mövzusunda tədbir keçirilib.

İqlim dəyişikliyinə qarşı mübarizədə təhsilin roluna həsr olunmuş tədbirdə təhsilin davamlı inkişafı və ekoloji problemlərin həllindəki əhəmiyyəti müzakirə edilib.

Tədbirdə çıxış edən elm və təhsil nazirinin müavini Həsən Həsəni təhsilin iqlim dəyişikliyinə qarşı mübarizədə əhəmiyyətli rolunu diqqətə çat-

dır. Son illərdə ölkəmizin təhsil sistemində iqlim və ətraf mühit mövzularının inteqrasiyasına xüsusi diqqət ayrıldığını vurğulayan Həsən Həsəni qeyd edib ki, bütün bunlar şagirdlərimizin ətraf mühit problemlərinə və dayanıqlılığa töhfə verməsinə hesablanıb. Azərbaycanda uğurla tətbiq olunan STEAM təhsili şagirdlərin yaşıl enerji, dayanıqlılıq və yeni texnologiyalarla bağlı real layihələr üzərində işləməsinə imkan yaradır.

Həsən Həsəni çıxışında təhsil prosesində iqlim dəyişikliyi mövzunu tədris etmək üçün müəllimlərin peşəkar bacarıqlarının inkişaf etdirilməsinin vacibliyini vurğulayıb.

Nazir müavini həmçinin ali təhsildə iqlim həllərinə dair tədqiqatların təşviq edildiyini və COP29 çərçivəsində dayanıqlılıq mövzusunda müzakirələrin davam etdiriləcəyini bildirib. Tədbir mövzu ətrafında müzakirələr davam etdirilib.

“Təhsil iqlim dəyişikliyinə qarşı mübarizənin ən güclü yollarından biridir. Son illərdə, təhsil sistemimizə iqlim və ətraf mühit mövzularının inteqrasiyasına xüsusi diqqət ayırırıq

Bütün bunlar şagirdlərimizin ətraf mühit problemlərinə və dayanıqlılığa töhfə verməsinə hesablanıb. Azərbaycanda uğurla tətbiq olunan STEAM təhsili, şagirdlərin yaşıl enerji, dayanıqlılıq və yeni texnologiyalarla bağlı real layihələr üzərində işləməsinə imkan yaradır. Bu praktiki tədris, onların özünəinam qazanmalarını təmin edir. Onları müsbət dəyişikliyin bir parçası olmaq üçün ruhlandırır

Bu tədbir Azərbaycandan və 10-dan çox ölkədən gənc yenilikçiləri bir araya gətirir. Bu il festivalı iqlim dəyişikliyinə həsr edərək onu “Yaşıl STEAM Festivalı” adlandırdıq və yaşıl enerji, dayanıqlı həllər və ekoloji təşəbbüslər üzərində qurduq

Ali təhsildə artıq iqlim həlləri ilə bağlı tədqiqatları təşviq etməyə başlamışıq və bu səyləri xüsusi proqramlarla genişləndirməyə davam edəcəyik. COP29 çərçivəsində, müxtəlif ölkələrdən universitetləri bir araya gətirərək dayanıqlılığın təşviqində lider ola bilmələri üçün müzakirələr aparacağıq”

Rusiya Federasiyası Elm və Ali Təhsil Nazirliyi yanında Ekspert Şurasının iclası keçirilib

Elm və təhsil nazirinin müavini iclasda iştirak edib

Noyabrın 12-də Bakıda BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) çərçivəsində Rusiya Federasiyası Elm və

Ali Təhsil Nazirliyi yanında Ekspert Şurasının iclası keçirilib.

Elm və təhsil nazirinin müavini Həsən Həsəni də iclasda iştirak edib.

Çıxış edən Rusiyanın elm və ali təhsil naziri Valeri Falkov beynəlxalq layihələrin müzakirəsinə həsr olunmuş iclasın gündəliyində olan məsələlər barədə məlumat verib.

İclasda iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə sahəsində aparılan tədqiqatlarla bağlı təqdimatlar nümayiş etdirilib, fikir mübadiləsi aparılıb.

“British Council”-in “Climate Connection” proqramının təqdimatı olub

Noyabrın 11-də BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) çərçivəsində “British Council” tərəfindən “Climate Connection” (İqlim Bağları) proqramının təqdimatı keçirilib.

Mərasimdə elm və təhsil nazirinin müavini Həsən Həsəni də iştirak edib.

Məlumat verilib ki, “Climate Connection” (İqlim Bağları) proqramı qlobal iqlim əməkdaşlığı üçün platforma rolunu oynayaraq 22 milyon şəxsi əhatə edir və 7500-dən

çox tərəfdaşı bir araya gətirib.

Bu il “British Council” iqlimlə bağlı müzakirələrdə əsas fəaliyyətini iqlim dəyişikliyi ilə mübarizədə incəsənətin, mədəniyyətin və təhsilin rolunu artıraraq gənclərin təşəbbüsünün gücləndirilməsi, eləcə də maraqlı tərəflərlə müzakirə-

lörün aparılmasına yönəldib.

Bildirilib ki, COP29 zamanı “British Council” Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığının apardığı tədqiqatları, ekspert panellərini, seminarları, təlim və interaktiv sessiyaları təqdim edəcək.

Elnur Rüstəmov:

“COP29 yalnız ekoloji problemlərin həlli üçün deyil, həm də insan psixologiyasına təsiri baxımından əhəmiyyətlidir”

Artıq bir neçə gündür ki, Bakı dünyada Amiqyasına görə ən geniş və nüfuzlu tədbirlərdən biri hesab edilən BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasına (COP29) ev sahibliyi edir.

196 ölkədən 72 min iştirakçının, o cümlədən 80 prezident, vitse-prezident və baş nazirin qatıldığı tədbir möhtəşəmliyi, yüksək təşkilatçılığı və müzakirə olunan mövzuların aktuallığı baxımından diqqətləri özünə çəkib. Ekoloji problemlərin həlli yollarını birlikdə müəyyən etmək üçün dünya Azərbaycana toplaşdı. COP29 çərçivəsində keçirilən tədbirlər, iqlim problemlərinin yaratdığı təbii fəlakətlərin doğurduğu acı nəticələr, “yaşıl” enerji və digər mövzular ölkə ictimaiyyəti, alimlərimiz və müxtəlif sahələrin mütəxəssisləri tərəfindən də maraqla izlənilməkdədir.

“Azərbaycan müəllimi” qəzetinə COP29-la bağlı öz təəssüratlarını bölüşən Psixologiya Elmi -Tədqiqat İnstitutunun sədri fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru Elnur Rüstəmov bildirir ki, belə bir mötəbər beynəlxalq tədbirin Azərbaycanda keçirilməsi qürurvericidir.

Onun sözlərinə görə, COP29 yalnız ekoloji problemlərin həlli üçün deyil, həm də iqlim dəyişikliyi insan psixologiyasına təsiri baxımından əhəmiyyətlidir. Belə ki, qlobal səviyyədə iqlim dəyişiklikləri bu gün qarşılaşdığımız ən ciddi problemlərdən biridir. Onun yaratdığı ekoloji, sosial və iqtisadi dəyişikliklər yalnız təbiətə deyil, insanların psixoloji sağlamlığına da mənfi təsir göstərir: “Təbii fəlakətlər, yaşayış mühitinin dəyişməsi, gələcək haqqında qeyri-müəyyənlik kimi amillər insanlarda “ekoloji kədər” və ya “iqlim narahatlığı” kimi yeni psixoloji vəziyyətlər yaradır. İqlim dəyişikliyi ətraf mühitlə bağlı narahatlıq, stres və “eko həyəcan” adlanan psixoloji vəziyyətlərin artmasına səbəb olur. İnsanlar, xüsusilə gənclər və həssas qruplar gələcək nəsillərin yaşayış şəraiti və iqlim dəyişikliyi təsirləri ilə bağlı ciddi narahatlıq keçirirlər. Bu narahatlıq onların emosional rifahına, gündəlik həyatlarına və ümumi psixoloji vəziyyətinə də mənfi təsir göstərir. Psixologiya qlobal dəyişikliyin yaratdığı stres və narahatlıqla mübarizədə fərdlərə emosional dəstək təmin edən, cəmiyyətin daha dözümlü və dayanıqlı olmasına köməklik göstərə bilər”.

Elnur Rüstəmov onu da qeyd edir ki, Azərbaycan kimi iqlim dəyişikliyinə həssas ölkələrdə insanların bu dəyişikliklər qarşısında psixoloji dayanıqlılığının artırılması və ekoloji problemlərlə bağlı yaranan həyəcan hissəsinə qarşı mübarizə üsullarının inkişaf etdirilməsi önəmli bir məsələdir: “Mən düşünürəm ki, COP29 iqlim dəyişikliyi insan psixologiyasına təsirlərini azaltmaq, ictimaiyyəti bu mövzuda məlumatlandırmaq və insanları gələcək dəyişikliklərə psixoloji cəhətdən hazırlamaq üçün mühüm platforma rolunu oynayacaqdır”.

Samirə KƏRİMOVA

